

CUPRINS

<i>Cuvânt-înainte</i>	7
1. Introducere: structuri politice, sociale și religioase	9
1.1. Tipuri de structuri politice	9
1.2. Structuri economico-sociale	12
1.3. Aspecte religioase	18
2. Civilizațiile extra-europene	24
2.1. China	24
2.2. India	38
2.3. Japonia	46
2.4. Mongolii	49
2.5. Lumea Islamului	53
2.6. Imperiul otoman	68
2.7. Africa Neagră	76
2.8. America Precolumbiană	86
3. Marile descoperiri geografice. Începuturile expansiunii europene	100
3.1. Cauzele marilor descoperiri geografice	100
3.2. Descoperirile portugheze	102
3.3. Descoperirile spaniole	103
3.4. Începuturile imperiilor coloniale	104
3.5. Alte descoperiri	104
3.6. Consecințele marilor descoperiri geografice	105
4. Economie și societate în Europa occidentală (secolele XIV- XVII)	106
4.1. Geneza relațiilor capitaliste	106
4.2. Aspecte demografice	106
4.3. Evoluții economice și sociale	107
4.4. Aspecte sociale	113

5. Structuri politice și instituționale în Europa la sfârșitul Evului Mediu și începutul epoci moderne	116
5.1. Sfântul Imperiu Romano-German	116
5.2. Monarhia absolută	119
5.3. Franța	121
5.4. Anglia	127
5.5. Scoția	130
5.6. Irlanda	132
5.7. Spania	133
5.8. Portugalia	136
5.9. Italia	137
5.10. Cantoanele elvețiene	143
5.11. Scandinavia	144
5.12. Revolta antispaniolă din Țările de Jos	148
5.13. Polonia	154
5.14. Rusia	156
5.15. Europa Centrală	159
5.16. Lumea sud-est europeană în secolele XVI-XVII	166
6. Relațiile internaționale (secolele XVI-XVII)	169
6.1. Războaiele italiene	170
6.2. Luptele pentru preponderență politico-diplomatică în Occident	173
6.3. Războaiele religioase din Franța	174
6.4. Conflictelor din răsăritul Europei	175
6.5. Conflictelor din sud-estul Europei	176
6.6. Războiul de treizeci de ani	179
7. Biserica și viața religioasă	184
7.1. Lumea creștină înaintea Reformei din secolul al XVI-lea	184
7.2. Reforma protestantă	192
7.3. Reforma catolică	202
7.4. Ortodoxia în secolele XVI-XVII	207
8. Cultura	211
8.1. Viața intelectuală în ultimele secole ale Evului Mediu	211
8.2. Renașterea: trăsături generale	220
8.3. Renașterea artistică și literară	232
8.4. Cultura în Răsăritul și Sud-Estul Europei	241
Bibliografie	251

© Editura Fundației *România de Mâine*, 2008

Editură acreditată de Ministerul Educației și Cercetării
prin Consiliul Național al Cercetării Științifice
din Învățământul Superior

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

LUNG, ECATERINA

Civilizație și cultură în Evul Mediu / Ecaterina Lung, Gheorghe
Zbucănea București: Editura Fundației *România de Mâine*, 2008

Bibliogr.

ISBN: 978-973-163-270-4

008(100)04/14”

Reproducerea integrală sau fragmentară, prin orice formă
și prin mijloace tehnice, este strict interzisă
și se pedepsește conform legii.

*Răspunderea pentru conținutul și originalitatea textului
revine exclusiv autorului/autorilor.*

Redactor: Mihai CERNAT

Tehnoredactor: Florentina STEMATE

Coperta: Cornelia PRODAN

Bun de tipar: 07.08.2008; Coli tipar: 16

Format: 16/61x86

Editura Fundației *România de Mâine*

Bulevardul Timișoara, Nr. 58, București, Sector 6

Tel./Fax.: 021/444.20.91; www.spiruharet.ro

E-mail: contact@edituraromaniademaine.ro

REZUMAT

Lucrarea de față își propune să studieze evoluția istorică a umanității pe două coordonate geografice și pe două paliere temporale diferite.

Pe de o parte, va fi prezentată și analizată evoluția societății europene, centrându-ne atenția pe procesele și fenomenele caracteristice secolelor al XV-lea, al XVI-lea și primei jumătăți a secolului al XVII-lea. Aceasta este o perioadă complexă, în fapt de trecere de la lumea medievală, treptat, spre modernitate, în care economia și societatea europeană sunt marcate de începutul dezvoltării capitaliste, care avea să dea, treptat, bătrânului continent conducerea întregii lumi. Pe de altă parte, Renașterea și Reforma religioasă sunt unele dintre cele mai importante transformări culturale ale epocii, marcând cu claritate desprinderea din vechile realități medievale, în plan european, pornind de la Atlantic înspre răsărit.

A fost de asemenea perioada în care Europa descoperă civilizațiile extraeuropene, dintre care cu unele, cele din Africa sau Asia, avusese deja contacte, dar existența altora, cele americane, îi devenea de-abia acum cunoscută. O problemă deosebită a fost cea a marilor descoperiri geografice și consecințelor acestora, dintre care lărgirea orizontului geografic al europenilor presupune și din partea noastră acordarea unei atenții deosebite civilizațiilor acum descoperite. Așadar, în această carte, există o prezentare, evident sumară și incompletă, a marilor civilizațiilor extraeuropene cu care locuitorii bătrânului continent au intrat în contact, pentru a putea înțelege cum aceste schimbări s-au reflectat în evoluția istorică europeană.

De aceea, cursul nostru va analiza, pe de altă parte, tratarea evoluției civilizațiilor extraeuropene încă din perioada de debut a Evului Mediu, pentru a se înțelege mai bine specificul, originalitatea acestora, ce au făcut până în secolele XV-XVI o notă cu totul deosebită, pe multiple planuri, în raport cu situația din Europa, fiind nu o dată chiar în avans față de aceasta în diverse domenii, în raport cu ce exista atunci între Atlantic și Urali. Desigur, putem să reamintim în acest moment că periodizarea pe care o folosim este una europeană și europocentrică, și că aceasta extinde la scara întregii umanități criterii cronologice cu relevanță specifică pentru bătrânul continent. Pentru civilizațiile din Asia, Africa, America, limitele cronologice ale Evului Mediu așa cum e gândit el de europeni nu au o relevanță decât, cel mult, limitată. De exemplu, istoricii chinezi, folosind criteriul dinastiilor, nu au nevoie de conceptele de ev mediu sau epocă modernă timpurie. Majoritatea populațiilor din Africa și America se aflau în stadii de dezvoltare tehnologică pe care Europa le cunoscuse în preistorie, și tratarea lor în cadrul

acestui curs nu se justifică decât prin stricta contemporanitate în timp, dar care nu poate face abstracție de decalajele culturale.

Aceste precizări au fost necesare pentru a explica de ce structura cursului ține seama de două criterii cronologice diferite: pentru partea referitoare la istoria europeană se continuă discuția începută în alte lucrări și se abordează perioada modernității timpurii, în vreme ce analiza civilizațiilor extraeuropene începe cu Evul Mediu timpuriu. Această perspectivă diferită a fost necesară pentru a explica mai bine complexele interacțiuni care încep să se contureze între Europa și lumile aflate dincolo de ea din secolele XV-XVI.

Reamintim cu acest prilej unele dintre considerentele pe care le-am formulat și în lucrările noastre comune anterioare. Specificul de manual a impus unele limite acestei lucrări, care a trebuit să opereze o selecție între temele considerate definitorii pentru epoca tratată, și uneori chiar în cadrul acestor teme, din rațiuni didactice, dar și de spațiu.

Luând în considerare extraordinara bogăție a manifestărilor de viață medievală, această lucrare se constituie mai degrabă într-o introducere pentru cei care doresc să aprofundeze cunoașterea unui trecut pe care se bazează în mare măsură realități ale prezentului.

Alte limite sunt datorate, în mod inerent, formației și subiectivității autorilor. Din generații diferite, cu specializări complementare pe diverse spații ale continentului, cu viziuni uneori personale asupra unor aspecte care au făcut obiectul prezentei lucrări, autorii împărtășesc însă un set de valori și obiective comune, legate de necesitatea realizării unui învățământ de calitate, la standarde europene, și bazat pe cele mai noi și mai valoroase achiziții în domeniu. De aceea, fără să elimine total diferențele de stil, aceștia au încercat o prezentare cât mai omogenă a materialului, pornind de la o structură unitară, și de la aceleași obiective cognitive și educaționale.

Ca atare, manualul pe care îl oferim încearcă să țină o cumpănă dreaptă între informația, care constituie substanța însăși a domeniului istoriei, și interpretarea, care dă formă acestei informații și o preface într-o construcție cu sens, generatoare de învățături mai semnificative decât simpla acumulare de date și cifre.

Sursele de informare, izvoare și mai cu seamă lucrări de tot felul despre temele abordate sunt deosebit de numeroase și practic de neabordat în totalitate de unul sau altul dintre cei doi autori. Am prezentat la sfârșit o listă selectivă de lucrări de referință, majoritatea în limba română, deci accesibile, ce permit celor amatori să-și completeze cunoștințele și să găsească și indicații bibliografice, dacă le doresc. Evident că a trebuit să ținem cont și de o serie de imperative de natură didactică. Pe ansamblu, credem că aducem o serie de date și considerații ce pot servi și studenților și altor categorii de cititori în cunoașterea unor vremuri mai vechi, generatoare, de altfel și a altora mai noi, din istoria umanității.